

De rand van het Kempens Plateau

Wandeling vanuit Opoeteren tussen Oeter en Maasvallei.

Theo Dreesen, Opoeteren (B)

Deze 14 km lange wandeling begint en eindigt aan de kerk van **Opoeteren**, de kleinste van de drie vroegere gemeenten die sinds 1976 samen de stad Maaseik vormen. Opoeteren ligt aan het kruispunt van de weg Maaseik - Neeroeteren - As met deze van Gruitrode naar Dilsen. Met het openbaar vervoer kan men er geraken door in Maaseik of in As lijn 11 te nemen. Gemakkelijker is natuurlijk met de eigen wagen, waarvoor voldoende parkeerplaats is op het Kerkplein, of beter nog op het kleine plein, het Bosbessenpleintje, aan de zuidkant, dus de lage kant van de Kerk, waar ook het vertrekpunt van onze wandeling is.

Stevig schoeisel is vereist, bij regenweer of na regen zijn laarzen geen luxe, vooral in het eerste deel van de wandeling. Veel mogelijkheid om iets te eten of drinken onderweg is er niet. Alleen op de Volmolen, na 1/5 van de wandeling, kan men hiervoor terecht.

Opoeteren

Opoeteren was vroeger een landbouwdorp, gelegen in het dal van de Bosbeek of Oeter, waar het zijn naam aan ontleende. Enkel de brede dalbodem leende zich tot enige landbouw, terwijl de hogere valleirand en het plateau begroeid waren met heide en dennenbossen.

De kerk van Opoeteren, waar onze wandeling start, is het resultaat van verschillende bouwfasen: een laat-gotische toren uit 1571 (alleen nog het onderste gedeelte), een éénbeukig kerkje in Maasgotiek en de neo-gotische verbouwing en vergroting in 1905. Ze is opgetrokken in mergelsteen. In de noordgevel bevindt zich een gedenkplaat ter

nagedachtenis van Jacob Panhauzen, die hier omstreeks 1500 werd geboren, later abt werd van de abdij van Steinfeld in de Eifel in Duitsland, en een grote rol speelde in de toenmalige hervormingen inde kerk.

De patroon van de kerk is een niet alledaagse: de H. Dyonisius was de eerste bisschop van Parijs. Van hem wordt verteld dat hij, nadat zijn hoofd was afgehouden, nog 2000 passen deed met zijn hoofd in zijn handen. Een afbeelding van hem, zijn afgehouden hoofd in zijn handen, vindt men trouwens op de 'makelaar', de middenplank op de buitendeur aan de noordkant van de kerk.

De kerk, de watermolen de kapelanij aan de linkerkant van de kerk en het pleintje ervoor vormen een mooi dorpszicht.

De vallei van de Bosbeek

Onze wandeling begint op het pleintje aan de voet van de kerk. Als we hier even rondkijken zien we aan de zuidkant een brug over de Oeter of Bosbeek. Van op de brug hebben we een mooi uitzicht op de oude watermolen. Het is een nog maalvaardige, geklasseerde, molen uit het begin der 16de eeuw. Eeuwenlang was ze eigendom van de Heer de Selys, heer van Maas-tricht. Het was een *banmolen*, de boeren waren dus verplicht hier hun graan te laten malen.

Voor onze wandeling gaan we echter terug, in de andere richting bergop, tussen de kerk en een café door. We steken de grote straat rechtover en gaan de Neeroeterenstraat in. We passeren de apotheek en de ernaast liggende pastorie. Vlak hiernaast gaat er een smal pad naar beneden tussen enkele paaltjes door. Rondom ons zien we links en rechts een reeks kruiden:

moerasspirea, melkeppe, valeriaan, engelwortel, en bosbies. In het voorjaar vindt men hier ook veel bosanemonen.

Even later bereiken we na een poortje een houten bruggetje over de Oeter of Bosbeek maar steken deze niet over. Voor de brug slaan we linksaf, ook over een houten loopbruggetje. Vanaf nu volgt ons wandelpad de linker beekoever voor de volgende kilometer. Het is aanvankelijk vrij smal en af en toe moeten we over dwarslootjes, maar het is goed begaanbaar. We wandelen door een gebied dat tot voor 40 jaar een uitgestrekt en onderhouden beemdgebied was met wat elzenbossen en populieren. Bijna het gehele gebied links en rechts van de beek zijn nu eigendom of in beheer van de milieuvereniging 'Natuurpunt'

Op de drogere plekken staan zware eikenbomen en in het voorjaar vindt men er veel bosanemonen en dalkruid. Door de achteruitgang van de manuele landbouw zijn deze beemden sinds meer dan 40 jaren niet meer gemaaid en heeft er zich langzaam een broekbos ontwikkeld met veel wilg, els en berk. Op de open plekken vinden we vele andere planten en struiken: meidoorn, Gelderse roos, morgenster, wilgenroosje, kattenstaart, glidkruid, moerasviooltje, wateraardbei, enz. Het is een paradijs voor de floristen.

Ook voor de avifauna is het gebied een topper: systematische inventarisatie vanaf 1979 leverden 88 zekere broedgevallen op. De verruigde milieus van rietland, biezen- en zeggevegetaties, hooilanden en struwelen kennen een grote vogeldichtheid. Te vermelden zijn: wintertaling, waterral, porseleinhoen, watersnip, ijsvogel, grote gele kwik, rietzanger, bosrietzanger, kleine karekiet, blauwborst, sprinkhaanrietzanger, nachtegaal en rietgors. Helaas moet hier ook vermeld worden dat, zoals op vele plaatsen, enkele zeldzame soorten zoals nachtegaal en sprinkhaanrietzanger intussen als broedvogel verdwenen zijn.

Luisterend en rondkijkend hebben we steeds de beekrand gevolgd en we bereiken een woning die op de andere beekoever ligt. Dit was ook eens een watermolen, de Houbenmolen, die echter na de laatste wereldoorlog gedeeltelijk vernield werd in een ruzie pro en contra de bezetter. Vanaf hier kunnen we voor onze wandeling gebruik maken van een knuppelpad dat boven de slechtste delen werd aangelegd. De gemeente nam op vraag van wandelaars hiervoor het initiatief en droeg de kosten. De aanleg werd gedaan door het Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Ter hoogte van de woning verlaten we de beek en volgen we de weg die naar links afbuigt. 300 meter verder negeren we een weg rechts, dwarsen we een kleine beek en 50 meter verder slaan we rechts een knuppelpad in.

Even later bevinden we ons tussen weilanden waar vaak paarden in grazen. We bereiken een verharde weg die we weer naar rechts volgen. Voor ons liggen de gebouwen van de Volmolen.

De Volmolen

Links en rechts van de weg liggen nu enkele grote gebouwen: een manège, een restaurant en een café. Het zijn allemaal uitbreidingen van wat eens een watermolen met woonhuis was. De molen is er nog steeds en het beschadigde wiel en de (bijna) intacte maalinrichting bevinden zich aan of in het kleine molenhuis dat zich links aan de beekrand bevindt. Vóór 1775 bevond zich hier reeds een molen en dit was

*een **volmolen**. Deze naam heeft de site nog steeds alhoewel ze sinds lang omgebouwd werd tot graanmolen. In een volmolen werd linnen gevold: dit is weefsel van vlas- en hennepvezels hameren waardoor het krimpt en vervilt en de vezels onderling verschuiven. Door deze structuurverandering wordt het weefsel dichter, warmer en zachter aanvoelend. Omdat men voor dit proces ammoniak nodig had, werden deze molens ook vaak **stinkmolens** genoemd, temeer omdat men in plaats van de dure ammoniak, meestal de inhoud van de nachtemmer gebruikte.*

Door de industriële revolutie in de 19de eeuw raakte deze methode van vervilten in onbruik en werd de molen eerst omgebouwd tot een slagmolen, waar dus olie uit koolzaad gewonnen werd, en later tot een graanmolen.

De huidige molen dateert uit 1876. Het binnenwerk, volledig in hout, is op enkele tanden en spaken na volledig intact. Het buitenwerk, het wiel en het sluizensysteem daarentegen zijn dringend aan restauratie toe. Sinds 1992 werd de molen als monument geklasseerd, wat echter helemaal niet wil zeggen dat er snel werk zal gemaakt worden van de broodnodige restauratie.

De rand van het Kempens Plateau

We gaan tussen de manege en het restaurant, die beiden 'De Volmolen' heten, door , komen over de brug aan een dwarse verharde weg met in de driehoek van de kruising een lindeboom. Voor ons ligt een steile helling met daarin twee voetpaden. We nemen het rechtse pad dat schuin tegen de helling omhoog loopt. We klimmen moeizaam uit de vallei van de Bosbeek, doorheen een jong bos samengesteld uit lijsterbes, berk en eik, met als onderbegroeiing sporkehout, varen en bosbes. Het is een bos dat spontaan ontstond na het rooien van de hier traditionele bossen uit grove den. Het is het natuurlijke bos van de droge Kempen.

De vrij steile helling heeft het al aangetoond natuurlijk, maar als we boven op de helling buiten het bos komen zou het de moeite lonen, voor zover de opschietende bomen het toelaten, om even achterom te kijken: de Bosbeek heeft zich diep in het Kempens Plateau heeft ingesneden in een a-symmetrisch dal: de oostelijke helling die we net zijn opgeklauterd is veel steiler dan de er tegenover liggende westelijke dalwand.

Geologie in een notendop

Deze wandeling balanceert in hoofdzaak op de rand van het Kempens Plateau dat hier vrij plots overgaat in de vallei van de Maas. Het Kempens Plateau is een reusachtige puinkegel die door de Maas in vroegere ijstijden werd afgezet. Vooral twee tijdperken, Mindel en Riss, zijn van bepalend belang geweest voor het huidige landschap. In de Mindel-ijstijd werd veel grof materiaal afgezet. Samen met de windafzettingen van dekzanden in de Riss-ijstijd vormen deze lagen nog de bovenste lagen in de Hoge Kempen.

Hierin heeft de Bosbeek zich ongeveer 30 meter diep ingesneden in een a-symmetrisch dal. De vrij steile oostrand van dit dal hebben we in de meters nà de Volmolen beklommen. Het verschil in helling tussen de beide oevers noemt men het pediment van de Bosbeek. De oorzaak hiervan moet men zoeken in het afsmelten van verschillende hoeveelheden sneeuw op de beide oevers in de laatste ijstijd: door strakke noordenwinden werd er veel meer sneeuw afgezet in de luwte achter de westelijke dalwand. Bij het afsmelten werd dus hier ook veel meer bodemmateriaal meegevoerd.

De a-symmetrie van beekdalen is een algemeen verschijnsel. Uniek aan de Bosbeek is dat dit op zulke schaal gebeurde in een bodem bestaande uit grof zand en kiezel. Het bewijst eens te meer het toendraklimaat in de ijstijden en de schraalheid van de Kempense bodem die geen beschermende vegetatie toeliet.

In de tussen-ijstijd was er veel minder aanvoer van afbraakmateriaal en sneed de Maas zich weer in zijn eigen afzettingen in. In deze periode werd ook de steile Maasoever gevormd die we voorbij het hoogste punt afdalen. Het is een meander uit de Mindel-Riss tussenperiode. De Maas heeft na het voorlaatste ijstijdperk dit hoogste punt niet meer overspoeld.

Buiten het bos dwarsen we een veldweg en gaan min of meer rechtdoor, links van een weiland. Bij het volgend kruispunt gaan we weer rechtdoor, licht stijgend, het bos in. Waar dit pad eindigt op een T gaan we, verder stijgend naar rechts, en 300 meter verder, aan het eind van deze weg, weer naar links, steeds tussen dennenbossen. We blijven nu rechtdoor gaan, enkele paden links en rechts negerend. Aan onze linkerkant staan even later hoog opgeschoten Amerikaanse eiken, die hier als een soort brandscherm naast de dennen geplant werden. We bereiken tenslotte een grote dwarsweg met aan de overkant een steile afdaling en uitzicht over lager gelegen grindplassen. We staan op het hoogste punt van onze wandeling en kijken uit over de brede Maasvallei. Er staan een rustbank en ook een kruis.

Strubbekruis

Dit ijzeren kruis werd opgericht ter nagedachtenis van Jozef Strubbe die hier in 1944 het leven liet bij een roofoverval. Gedurende de oorlog werd er onderzoek gedaan naar steenkoollagen in deze buurt. De boortoren stond in de buurt van de Volmolen die we op deze wandeling passeerden. Jozef Strubbe was met het loon van de arbeiders (de 'kèzzem) onderweg van het station van Elen naar de werf en werd hier midden in de bossen overvallen. Wie de overvallers waren is onbekend, het waren toen eenmaal rumoerige tijden, zowat één maand voor de streek van de Duitsers 'bevrijd' werd.

De Maasvallei

We steken de grotere weg over en beginnen aan een steile afdaling de Maasvallei in.

Opgelet! Wegens werken in het reservaat kan men de verder beschreven route op dit ogenblik (maart 2007) niet volgen. Op de asfalt weg gekomen, volgt men deze naar rechts. Men blijft deze verharde weg volgen. Na een dubbele bocht zien we links de grote plas. Hier komt het oude pad uit het reservaat en gaat de wegbeschrijving hieronder verder aan ♦♦♦.

400 m verder, komen we op een asfaltweg die we naar links volgen, terug lichtjes stijgend. We volgen deze weg ongeveer 500 meter en bereiken een versperring die het doorgaand autoverkeer onmogelijk maakt. Vlak hierachter zien we links een kruis dat enkele burgerslachtoffers van de laatste wereldoorlog herdenkt. Rechts is er een weg afgesloten met een slagboom, die het begin van het natuurreservaat "Bergerven" aangeeft. We slaan deze weg in.

Natuurreservaat Bergerven

Het reservaat, beheerd door de "Stichting Limburgs Landschap" bevindt zich op een terras van de Maas, afgezet in de Riss-ijstijd. Het bestaat uit grote waterplassen, achtergebleven nadat het maasgrind werd afgegraven. Daarnaast zijn er drassige weilanden, slijkplaten en verruigde percelen. Men kan hier het hele jaar door grote aantallen vogels waarnemen: kuifeenden, tafeleenden, meerkoeten, grauwe ganzen, meeuwen, reigers en aalscholvers. De natuur is hier nog in volle ontwikkeling. Galloway runderen en Konicpaarden zijn ingeschakeld in een begrazingsproject. De plassen, de weilanden en slikken zijn in het trekseizoen zeer geliefde pleister- en fourageerplaatsen voor allerhande zeldzame trekvogels: vele soorten steltlopers, zwarte stern en zangvogels vinden hier rust en voeding op lange tocht. Ook de visarend laat zich in het voor- en najaar wel eens waarnemen.

We volgen de dijk tussen de met draad omheinde plassen en slikken, passeren een poortje, en klimmen tegen de hoge dijk waarachter de grootste en de diepste van de plassen ligt. Aan een verzameling grote Maaskeien slaan we rechts af en volgen het enige toegelaten pad, weer door een poortje, tot we tenslotte weer op de verharde weg komen. Hier gaan we naar links.

♦♦♦ 100 meter verder aan rechterkant van de weg zien we een hoog dennenbos. Vlak ervoor gaat er een pad naar rechts dat we inslaan. 200 meter verder komen we op een breed pad waarvan de bedekking gemaakt werd met sintels uit een zinkfabriek waarvan we verder op de wandeling nog meer te zien krijgen.

We volgen deze weg naar links over 800 m, altijd rechtdoor. Recht voor ons, in het verlengde van de weg, zien we wat later een pylloon van de hoogspanning staan. We komen links langs een akker en bereiken een verharde weg. Rechts op de hoek zien we een kapel, de "Kapel van de Weerstand" Ze werd hier opgericht ter nagedachtenis van de 114 weerstanders uit de sector Maaseik die in de laatste oorlog gevallen zijn.

We gaan hier even naar rechts en nemen 30 m verder een zandweg naar links die ons in een dennenbos binnenvoert. We volgen steeds dit hoofdpad en na 400 meter, waar zich links van ons een draadafsluiting

bevindt, draait ons pad schuin naar rechts en zien we links van ons een fabrieksterrein.

De zinkfabriek van Rotem

In 1911 werd er door Waalse industriëlen, (een van hen, Emile Dor, was reeds directeur van de fabriek van Budel) een zinkfabriek opgericht langs de Zuid-Willemsvaart te Rotem. Er waren 8 ovens van ieder 420 kroezen. Er werd ruw zink en zwavelzuur geproduceerd. In het topjaar 1952 werd er 16.000 ton zink en 25.000 ton zwavelzuur geproduceerd. Er werkten daar toen ongeveer 400 mensen. De ongezonde werkomstandigheden, (de zwavelzuurfabriek heette bij de arbeiders "de stille dood"), de lage lonen en de steeds Franstalige directie zorgde voor veel sociale onrust. In 1953 was er een staking die 19 weken duurde.

In vergelijking met de concurrentie was de zinkfabriek van Rotem niet mee geëvolueerd. De productiviteit was gestagneerd en ook het management bleef op oude leest geschoeid. In de zestiger jaren stapelden de verliezen zich op en in 1967 ging de fabriek definitief dicht. Wat achterblijft zijn zwaar vervuilde terreinen en grote hopen industrieel afval. In 1998 is men begonnen met de sanering van de gronden op het oude fabrieksterrein. Intussen hebben zich kleine bedrijfjes weer op het terrein gevestigd en worden de oude gebouwen stilaan gesloopt. De 3 schouwen bleven een tijd lang als bakens in het landschap blijven staan. In 2006 werden ook zij gesloopt.

Spoorwegbedding

Links van ons pad bevindt zich een laagte: het is de oude bedding van de spoorlijn van As naar Maaseik, die hier aan de zinkfabriek een dubbele lijn was. Op de bedding werd nu een fietspad aangelegd door het Regionaal Landschap Kempen en Maasland. Ons pad blijft ernaast lopen tot we 1 km verder aan een tunnel komen onder de oude spoorweg. Het is een vroegere toegang naar de zinkfabriek, waar de arbeiders meestal per fiets naar toe kwamen. We klauteren hier omhoog en zetten onze wandeling in dezelfde richting verder OP het fietspad. Op zonnige dagen kan dit pad vrij druk bereden worden, dus we kijken een beetje uit.

We letten hier vooral op de planten omdat spoorwegbeddingen vaak voor verrassende plantengroei zorgen, enerzijds omwille van het aangevoerde aanvulmateriaal en anderzijds door de zaden van planten die door de trein worden meegevoerd.

Treinspoor

Het enkelspoor tussen As en Maaseik werd ingehuldigd op 28 februari 1874. Negenmaal per dag reed er een trein op en af naar Maaseik. Het spoor was een aftakking van de lijn voor de kolentrein die de mijn van Eisden verbond met de rest van het net. De eerste 'boemeltrein' van de dag vertrok om 7u16 uit Maaseik en kwam om 9u35 aan in het Noordstation van Brussel. Economisch speelde deze lijn een rol voor de aan- en afvoer van de producten van de zinkfabriek.

De laatste reizigerstrein reed hier op 22 november 1959, de laatste goederentrein enige jaren later. De sporen, de dwarsliggers en de stenen werden verwijderd in 1991. Vanaf 1994 werd op de oude spoorwegbedding een fietspad aangelegd, als onderdeel van het uitgestrekte fietspaden netwerk van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

De spoorwegbedding steeds volgend door een opgroeiend loofbos komen we aan een grote verkeersweg en die steken we (voorzichtig!) recht over, en volgen verder het fietspad. We blijven onze spoorweg trouw. Ons pad stijgt lichtjes. Een spoorweg stijgt inderdaad nooit plots, maar toch was deze helling voldoende om de locomotief tot een extra (stoom)inspanning te dwingen. De stoomstoot van de klimmende - min of meer klokvaste- trein was voor de verre omwoners zoveel als een tijdsaanduiding: "de

trein is al op de Vossenbergl".

Ons pad bevindt zich een stuk lager dan het omringende land, maar als het even later op gelijke hoogte komt zien we voor ons de witte gebouwen van de vroegere Driepaalhoeve met erachter een voormalig hotel. De naam "Driepaalhoeve" werd helaas onlangs van de witte gevel verwijderd. Het geheel is nu eigendom van een meditatieve beweging.

De Driepaalhoeve stond hier in vroeger jaren heel alleen en het was ook een opstapplaats voor treinreizigers uit Opoeteren.

We komen op een verharde weg en volgen deze naar rechts. 300 meter verder komen we op een splitsing van wegen en daar wordt duidelijk waar de plaats haar naam vandaan heeft. Hier komen namelijk drie gemeenten samen: Opoeteren, Dilsen en Rotem. Tot voor kort stond hier nog een mooie handwijzer, in de ware betekenis van het woord, maar deze is intussen verdwenen. Alleen een paalsteen geeft het driegemeenten-punt nog aan.

Terugweg

We nemen de splitsing naar rechts, een onvervalst stuk Vlaamse kasseiweg. Hij is precies 850 meter lang en waar hij ophoudt nemen we de zandweg rechtdoor. Deze kasseiweg moest destijds het stationnetje van de Driepaal verbinden met het dorp Opoeteren. Maar men kreeg in de gemeenteraad geen akkoord of deze rechtdoor naar het dorp zou gaan, of over het druk bewoonde gehucht 'de Houw', waar de verharde weg links naar toe leidt. Dus stopte hier de kasseiweg....

We wandelen verder en even later steken we een verharde weg over. 70 meter verder, waar links een bos begint, slaan we schuin linksaf en volgen de rand van het bos. Het is een klein met gras begroeid pad tussen de akker links en het bos rechts. We steken wat verder een zandweg over en volgen ons pad rechtdoor. 300 meter verder bereiken we de hoek van een bos en ons pad loopt er schuin naar links in. We komen aan een kruispunt en we nemen het pad schuin naar rechts, iets afdalend. Het is een droge oude Maasarm, wat men hier plaatselijk een 'slei' noemt. Rechts van ons bevindt zich een grasland en waar dit eindigt slaan we het pad scherp naar rechts in, richting bos.

Ons pad klimt zeer snel omhoog. 40 meter voorbij het hoogste punt splitst zich ons pad: rechts gaat het langs een weiland, links gaat het tussen houtkanten door. We nemen de linker tak en even later lopen we achter enkele huizen door. Ook dit is een oud kerkenpad, dat oorspronkelijk recht naar de kerk liep, maar wat intussen door verkavelingen en huizenbouw onmogelijk is. We komen op een verharde weg die we naar links volgen tot op de grote weg. Deze volgen we een 100-tal meters naar rechts, steken over en vinden naast een wit huis een weg, de Dyonisiuskerkstraat, die ons recht terug naar ons vertrekpunt bij de kerk voert.

Theo Dreesen

Opoeteren

